

SAKSFRAMLEGG

Helhetlig omstrukturering. Svar på formannskapets sak 12/2024, med portefølje av tiltak til vurdering

Utvalgssak Utvalg

Møtedato

Formannskap

Kommunestyret

Kommunedirektørens forslag til innstilling:

1. Kommunestyret tar redegjørelsene, med en overordnet, helhetlig gjennomgang og et omstillingsbehov i størrelsesorden 125 mill. kroner, til orientering.
2. Kommunedirektøren viderefører en tett dialog med KKE i deres utredninger for å besvare konkrete punkter rundt organisering, oppgaver, eiendomsforvaltning og husleiemodell.
3. Kommunestyret imøteser en eiendomsstrategi som svarer opp bestillinger knyttet til gjennomgang av fremtidig behov for formålsbygg og eiendommer, og eventuelt potensiale for å avhende og realisere eiendom.
4. Kommunestyret vedtar videre utredning av foreslåtte tiltak i «Helhetlig portefølje, tiltaksliste», slik det fremgår i behandlingen av hvert enkelt tiltakskort som er fremlagt.

Sammendrag

Kommunedirektøren vil med denne saken besvare formannskapets bestilling av en helhetlig omstruktureringssak, ref. vedtak i formannskapet den 07.05.2024. Det er i det følgende forsøkt å gi en grundig og oversiktlig gjennomgang av de ulike problemstillingene i vedtaket. Deretter er det presentert en omfattende portefølje av mulige tiltak. Kommunedirektøren ber om en politiske vurderinger av disse forslagene, og nærmere avklaring av hvilke tiltak som skal utredes og fremmes for endelig behandling. Det ligger i sakens natur at det dreier seg om vesentlige endringer i dagens organisering, praksis, leveransenivå og tilbud. Det er

avgjørende med politisk forankring av videre arbeid. Likeledes er det tilsvarende viktig å avklare at det *eventuelt ikke* skal prioriteres knappe ressurser i utrednings og medvirkningsprosesser, på forslag som ikke vurderes å være politisk realiserbare.

Innholdet i denne saksutredningen er strukturert som følger:

SAKSFRAMLEGG	1
Helhetlig omstrukturering. Svar på formannskapets sak 12/2024, med portefølje av tiltak til vurdering	1
Kommunedirektørens forslag til innstilling:	1
Sammendrag.....	1
Bakgrunn og historikk	2
Omfang av økonomisk omstillingsbehov, bakgrunnsmateriale	3
Saksopplysninger	3
Omstilling, overordnet behov for endring	3
RNB 2024 og kommuneproposisjon for 2025	4
Befolkningsutvikling	5
Skatteinngang og økonomisk historikk.....	8
Skatteinngangen fremover.....	9
Oppsummering, omstillingsbehov	9
Helhetlig portefølje, tiltaksliste Innledning	10
Leserveiledning, metode og innhold i listen.....	10
Økonomisk omfang i tiltaksliste	11
Struktur i tiltakslisten	12
Oppvekst.....	12
Helse og omsorg	13
Kultur og velferd	13
Samfunnsutvikling og tekniske tjenester.....	14
Administrative tiltak, Stab og støtte.....	14
Grensesnitt til Kongsberg kommunale eiendom KF (KKE)	15
Status og grensesnitt til verbalvedtak, budsjett 2024	15
Konklusjon	17
Vedlegg	17

Bakgrunn og historikk

Kommunedirektøren viser til formannskapets behandling i sitt møte tirsdag 07.05.2024 av sak [PS12/2024 – Bestilling av helhetlig omstruktureringssak](#). Saksutredning og protokoll kan leses på lenken som markert. Fra vedtaket heter det blant annet:

«Formannskapet ber om at det legges fram en oppdatert vurdering av omfanget av det økonomiske omstillingsbehovet, sett i lys av årsresultatet i 2023, nivået på driften i 1. tertial 2024, og antatt framtidige inntekter i forbindelse med behandlingen av 1.tertialrapport mai/juni.

...(…)...

Formannskapet ber derfor om at det fremmes en sak der omstrukturering, besparelser og effektivisering ses i helhet. I denne saken inntas saker som allerede er definert som verbalpunkter i budsjett- og handlingsplan hva gjelder effektivisering av drift og forbedring av økonomi. De allerede framlagte forslagene av tiltak i skole- og barnehage vurderes også helhetlig som en del av denne saken.

Videre har formannskapet i fem punkter konkretisert bestillingen. Det vises til referansen over, med møtedokumenter for nærmere detaljer, men kort går innholdet i de fem

oppfølgingspunktene på følgende. 1) *Organisering og oppgavedefinisjon i KKE*, 2) *Mulighet for, og konsekvens av, tiltak for redusert husleieutgifter*, 3) *Organisering og oppgavedefinisjon i tekniske tjenester, inkludert Vei og Trafikk og seksjon Utvikling og anlegg*, 4) *Bygningsmasse helse og omsorg, optimalisering av drift*, og til slutt 5) *Handlingsrom i husleiemodellen, med vurdering av nivå på vedlikehold av kommunale bygg*.

Kommunedirektøren vil med denne saken forsøke å svare opp bestillingen fra formannskapet. Først i denne saken drøftes omfang av omstillingsbehovet, dernest presenteres tiltakslisten og til slutt er det kommentert noe nærmere rundt de fem punktene som er presisert over her.

Kommunalsjefene er i denne prosessen gitt i oppdrag å komme med en nærmere opplisting av mulige kostnadsreduksjoner og innsparingsmuligheter. Det er på denne måten forsøkt å bredde ut omstillingsbehovet på tvers av virksomheter, og identifisere større og mindre tiltak som kan og bør utredes i forkant av en eventuell beslutning og gjennomføring. Listen over mulige tiltak som krever politisk forankring, og som kan vurderes nærmere, ligger vedlagt, og vi kommer nærmere tilbake til metodikk og forutsetninger som er lagt til grunn.

I det følgende er det sett nærmere på omfang av omstillingsbehovet, og mye av dette materialet ligger i nylig behandlede saker i formannskap og kommunestyret.

Omfang av økonomisk omstillingsbehov, bakgrunnsmateriale

I formannskapets bestilling av en helhetlig sak er det innledningsvis bedt om; «*en oppdatert vurdering av omfanget av det økonomiske omstillingsbehovet, sett i lys av årsresultatet i 2023, nivået på driften i 1. tertial 2024, og antatt framtidige inntekter..*»

Kommunedirektøren viser til nylig behandlede saker i formannskapet og kommunestyret ([møtedokumenter Kommunestyret den 12.06.2024](#)) med [Årsrapport 2023](#), og [Første tertialrapport 2024](#). Oppsummert så understreker og bekrefter disse sakene det totale omstillingsbehovet i Kongsberg kommune. Foreliggende årsresultat for 2023, og tertialrapport for 1.tertial 2024 viser at kommunen har en underliggende drift som nå koster i størrelsesorden 125 mill. kroner mer enn det tilgjengelige rammer tillater.

Vurderinger og resonnement som er gjort i nevnte saker gjentas ikke her. I det følgende er det derimot fokusert på formannskapets forespørsel om vurdering av *framtidige inntekter*. Det er gjort foreløpige betraktninger til Revidert nasjonalbudsjett (RNB) 2024, samt forslag til kommuneproposisjon med omlegging i inntektssystemet og økonomiske rammer for kommunesektoren i 2025. Med henvisning til rapporteringen i sakene over, og ikke minst formannskapet og kommunestyrets egen drøfting av disse sakene i møter den 12.01.2024, samt nærmere vurdering av inntekter nedenfor, så mener kommunedirektøren at formannskapets anmodning om avklaring av det *økonomiske omstillingsbehovet* vil være besvart.

Saksopplysninger

Omstilling, overordnet behov for endring

Staten forutsetter gjennom sine utregninger av kommunenes utgiftsbehov en vesentlig dreining av ressursbruken og prioriteringene i kommunene. Økende utgiftsbehov i helse og omsorg faller sammen med betydelig press på rekruttering og bemanning, som igjen har ført til økt bruk av innleid arbeidskraft og kjøpte tjenester. Dette gir betydelige utslag i driftsøkonomien. Samtidig har kommunens rammetilskudd knyttet til barn og unge blitt

vesentlig redusert over de siste årene. Staten forutsetter at behovet for tjenester til de yngste aldersgruppene går ned i takt med reduserte barnetall. Denne utviklingen vil ligge til grunn i flere år fremover.

Staten legger til grunn en omstilling i bruk av midler, som viser seg å være svært krevende å realisere ute i kommunene. Det er en situasjon som gjelder svært mange kommuner.

Situasjonen i Kongsberg kommune har utviklet seg over tid. Årsregnskapet 2022 viste et merforbruk i tjenestene på om lag 110 mill. kroner. Økonomisk månedsrapportering gjennom 2023 bekreftet en krevende situasjon med økende behov, og utfordringer i budsjettstyringen. Det ble i månedsrapporter og tertialrapporter meldt om økt behov for tjenester, økonomisk merforbruk i tjenestene, prisstigning og økte renter. Ved årsoppgjør 2023 hadde merforbruket vokst til 128,6 mill. kroner.

Under budsjett-høsten 2023, i arbeidet med budsjett og handlingsplan for 2024-2027, ble det lagt stor vekt på kommunikasjon internt i organisasjonen knyttet til kunnskap om rådende økonomiske forhold, kommunens inntektsdannelse og det omstillingsbehovet som oppstår som følge av endret befolkningssammensetning. Det er kommunedirektørens oppfatning at egne ansatte, arbeidstakernes organisasjoner, samt administrativ og politisk ledelse, er innforstått med de store omstillingsbehovene som ligger foran Kongsberg kommune. Kommunedirektøren må samtidig erkjenne at vi ikke i tilstrekkelig grad har klart å kommunisere dette til kommunens innbyggere, herunder hvilke konsekvenser som følger av å ikke klare å tilpasse tjenestene til rådende økonomiske og demografiske forhold.

Det er et naturlig og sterkt engasjement fra de som berøres av konkrete forslag til omstilling. Det er på ingen måte et tilsvarende trykk fra de som blir berørt av konsekvensene av at kommunen ikke klarer å gjøre nødvendige omstillinger. Det er også naturlig. Her ser imidlertid kommunedirektøren at administrasjon og politikk har en stor og konkret utfordring sammen. Vi må klare å kommunisere viktigheten av tiltak fremover, for å sikre gode tjenester i hele bredden av tilbudet, til en lang rekke brukergrupper. Klarer vi ikke det, så vil langt flere på sikt bli direkte berørt av den situasjonen som råder.

Kommunestyret har det øverste ansvaret for å planlegge, prioritere bruken av midler og ivareta kommunens økonomi. Kommuneloven regulerer kravene til kommunenes økonomiforvaltning. *Kommuneloven §14-1 beskriver Grunnleggende krav til økonomiforvaltningen:*

Kommuner og fylkeskommuner skal forvalte økonomien slik at den økonomiske handleevnen blir ivaretatt over tid.

Kommuner og fylkeskommuner skal utarbeide samordnete og realistiske planer for egen virksomhet og økonomi og for lokalsamfunnets eller regionens utvikling.

...(..)...

Videre heter det i § 14-10. *Balanse i økonomiplanen og årsbudsjettet:*

All bruk av midler i årsbudsjettet skal ha dekning i årets tilgang på midler

...(..)....

RNB 2024 og kommuneproposisjon for 2025

Formannskapetets bestilling ber om en vurdering av *omstillingsbehovet i lys av antatt, fremtidige inntekter*, eller som kommuneloven beskriver over; «årlig tilgang på midler». Kostnadssiden er kjent, og utfordringene fremgår av regnskapene. Da blir det viktig å avklare hva som skjer på inntektssiden i tiden som kommer? I det følgende er det sett noe nærmere på dette.

Ved fremlegging av revidert nasjonalbudsjett 2024, samt forslag til kommuneproposisjon 2025 med revidert inntektssystem, så har det vært mye oppmerksomhet rundt utslag i enkeltkommuners økonomi. Enkelte inntektssterke kommuner vil få betydelige trekk med forslaget som foreligger, mens andre kommer styrket ut. Kongsberg kommune vil etter kommunedirektørens vurdering ikke se de store utslagene av de forslagene som foreligger. Kongsberg kommune har ingen av de særskilte egenskapene som i betydelig grad slår positivt, eller negativt, ut med bakgrunn i de justeringer som er foreslått.

Når det gjelder RNB 2024, og økonomien for inneværende år, så arbeider administrasjonen blant annet med å beregne effektene knyttet til finansiering av ressurskrevende brukere. Det er en usikkerhet rundt skatteinngang, men det er også vanlig. Det er kommunedirektørens foreløpige vurdering at endringene i 2024 er marginale, og langt innenfor det usikkerhetsrommet som til enhver tid råder knyttet til både skatte- og finansinntekter, kostnadsvekst, priser, renter, lønn og pensjoner. Det er altså ikke noe i fremlagte RNB 2024 som vesentlig påvirker økonomisk utfordringsbilde, verken positivt eller negativt.

Når det gjelder forventede inntekter i 2025, så har regjeringen i sitt forslag til kommuneproposisjon lagt inn betydelige midler til vekst i kommunesektoren. Totalt for kommuner og fylkeskommuner er økonomien foreslått styrket med 6,4 mrd., hvorav 3,9 mrd. (61 prosent) skriver seg til økt demografibehov. Det innebærer en styrking ut over økt utgiftsbehov på 2,5 mrd. til kommunesektoren. Kommunenes andel av totalen utgjør om lag 5 mrd. En helt overordnet vurdering av effekten i Kongsberg er at inntektsøkningen totalt vil ligge i størrelsesorden 50 mill kroner, hvorav drøye 30 mill må påregnes til økt kostnadsbehov. Det gir en reel styrking av handlingsrommet i underkant av 20 mill. Dette er, isolert sett, positivt. Like fullt er det viktig å understreke at omfanget er beskjedent, og utgjør under én prosent av totaløkonomien. Oppsummert så kan vi på samme måte som for 2024, konkludere med at det heller ikke i 2025 vil komme vesentlige utslag i totalrammen som på den måten reduserer (eller forsterker) omstillingsbehovet.

Omstillingsbehovet er imidlertid ikke alene knyttet til netto ramme tilgjengelig. Den totale inntekten må fordeles og fortsatt forskyves på tjenesteområder. Det betyr endringer til tross for at inntektsgrunnlaget holder seg. Dette har, som tidligere nevnt, vist seg å være svært krevende. Kommunedirektøren har prioritert mye tid på å redegjøre for kommunens inntektsdannelse, og hvordan staten forutsetter at kommunen forskyver ressurser ut ifra endringer i behov. I KS sin prognosemodell bekreftes denne utviklingen også for 2025.

I 2024 ble Kongsberg kommune trukket 28,9 mill. i utgiftsutjevning. Effekten, netto-nedtrekk, for innbyggere i alderen 0-15 år var på 25 mill. Det var et trekk på 17,7 mill. mer enn året før. I KS sin oppdaterte prognosemodell (mai 2024, etter RNB) så er anslaget for 2025 et totalt trekk på 34,4 mill. kroner. Trekk i rammer, knyttet til aldersgruppene 0-15 øker alene til 43,4 mill. Samtidig ligger det altså en forutsetning om en styrking av utgiftene til de eldste aldersgruppene.

Kommunedirektøren opplever det helt maktpåliggende å oppnå forståelse for denne utviklingen. Ubalansen mellom statens forventning til redusert volum på tjenester i yngste aldersgrupper, og tilsvarende økt behov knyttet til de eldste aldersgruppene, vokser svært raskt og blir stadig mer krevende å håndtere.

Befolkningsutvikling

Helt avgjørende for beregningene over, ligger utviklingen i kommunens befolkning. Antallet innbyggere, vekst eller nedgang, antallet i ulike aldersgrupper og utvikling er viktig både med tanke på skatteinntekter og rammetilskudd. Nedenfor er det derfor hentet frem helt nylig,

oppdatert informasjon fra statistisk sentralbyrå. Dette for å underbygge besvarelsen av «omstillingsbehovet i lys av antatt, fremtidige inntekter».

Til diskusjonen som har pågått etter vedtatt budsjett, og særlig vedrørende forslaget om endringer i skolestrukturen, så har det vært stilt spørsmål rundt statistikkgrunnlaget. Det er påpekt at det ikke foreligger fremskrivning, ut over presentasjon av folkeregistrerte innbyggere per årskull, per i dag. Kommunedirektøren har vært tydelig på at det heller ikke er ment som fremskrivninger, men en presentasjon av kjent, og gjeldende antall innbyggere som bor i kommunen på gitt tidspunkt. Basert på spørsmål i debatten har kommunedirektøren hatt kontakt med Statistisk sentralbyrå (SSB). SSB bekrefter at en metodikk med utgangspunkt i gjeldende alderskohorter er relevant for vurderinger på kort sikt, 0-5 år. SSB viste videre til sitt arbeid med befolkningsfremskrivninger og statistikk på kommunenivå, som ville bli lansert den 05.06.2024. Dette er nå foreliggende og offentlig tilgjengelig statistikk, og det har også vært en rekke nyhetsoppslag knyttet til den situasjonen som hele landet står overfor.

Et spørsmål som er stilt er om ikke generell vekst i befolkningen i kommunen, gitt positiv utvikling i næringslivet i Kongsberg, vil oppveie for fallet i yngre aldersgrupper? Vårt mål er jo å vokse. Kommunedirektøren viser i denne sammenheng til SSB sine nye, oppdaterte befolkningsfremskrivninger for Kongsberg kommune. Her er det tatt frem de to vekstalternativene som er mest relevante for Kongsberg, *hovedalternativet* (MMMM) og *høy vekst* (HHMH). Kongsberg kommune sin befolkning vil ifølge SSB vokse frem mot 2040. I hovedalternativet vokser befolkningen jevnt frem mot 31160 innbyggere i 2040. Legger man alternativet med høy vekst til grunn, så vil tilsvarende tall være 33300 innbyggere. I begge tilfeller er det altså vekst (se fig.1).

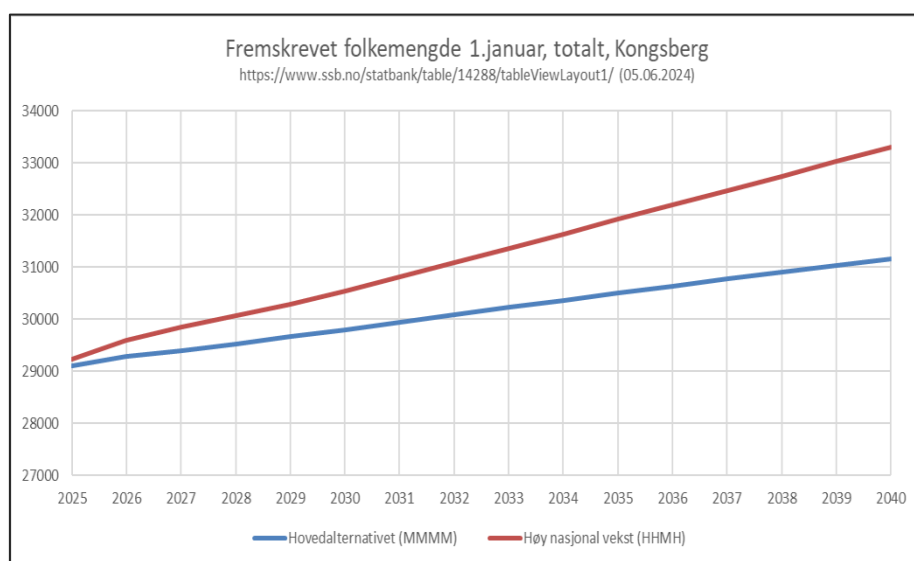

Fig. 1, Fremskrevet folkemengde 1.januar, totalt, Kongsberg
<https://www.ssb.no/statbank/table/14288/tableViewLayout1/> (05.06.2024)

Ser man på aldersgruppen 0-17 år i denne statistikken, er SSBs beregninger som vist i figur 2. Det er ikke slik at en vekst i totalt antall innbyggere i kommunen, innebærer lik vekst for alle aldersgrupper. De yngste aldersgruppene går ned de nærmeste årene, i begge fremskrivningsalternativene selv med høy vekstrate, iflg SSBs beregninger.

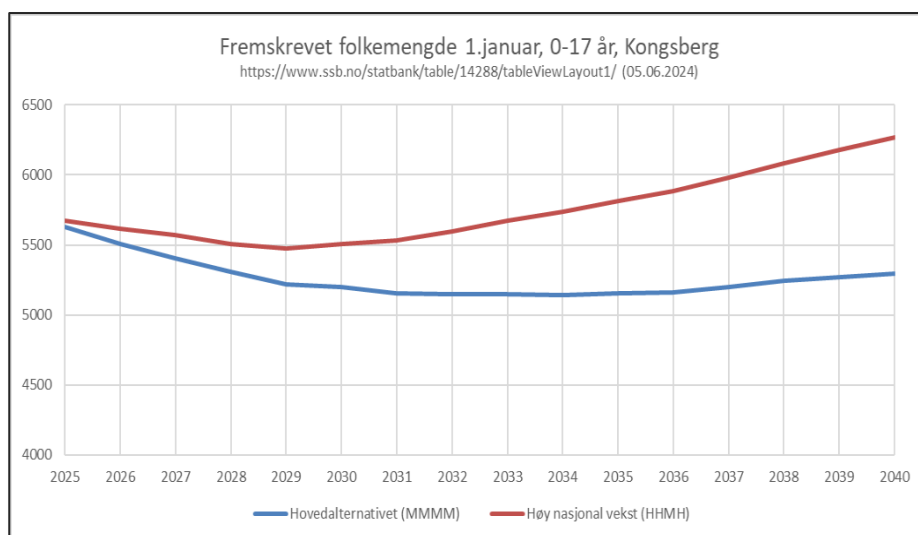

Fig. 2 Fremskrevet folkemengde 1.januar, 0-17 år, Kongsberg
<https://www.ssb.no/statbank/table/14288/tableViewLayout1/> (05.06.2024)

Antallet innbyggere 0-17 år synker i begge tilfeller av befolkningsvekst, de nærmeste 5 årene. I alternativet med *høy vekst*, bunner grafen ut i 2029. Antallet barn og unge vil i dette scenariet være tilbake på dagens nivå (5630) i 2033. Det er i så fall at veksten viser seg å bli vedvarende høy. I *hovedalternativet* bunner grafen ut først i 2034, med 5141 innbyggere i alderen 0-17 år. Deretter vil denne aldersgruppen utvikle seg relativt flatt, iflg SSBs fremskrivninger.

Avslutningsvis er det i figur 3 presentert fremskriving for de eldste aldersgruppene (67 år og eldre). Her ser man utviklingen i samme tidsrom, og denne aldersgruppen vokser med 23 prosent neste 10 årene. Dagens antall på om lag 5300 innbyggere, stiger til 6520 i 2035 (MMMM).

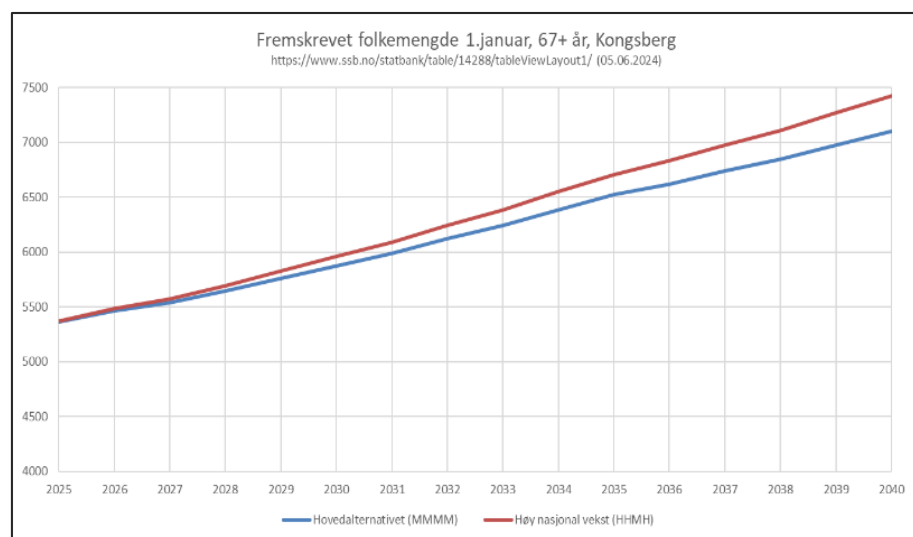

Fig. 3 Fremskrevet folkemengde 1.januar, 67+ år, Kongsberg
<https://www.ssb.no/statbank/table/14288/tableViewLayout1/> (05.06.2024)

Skatteinngang og økonomisk historikk

Den andre, og mest vesentlige faktoren for kommunens inntekter, er skatteinngangen. I det følgende er det gjort rede for framtidsutsiktene knyttet til skatt, men først er det kort knyttet noen kommentarer til historikken. Kommunedirektøren har i debatten, ifm. årsrapport 2023 og 1. tertialrapport 2024, notert seg spørsmålet om bakgrunn for den situasjonen man befinner seg i. I det følgende har kommunedirektøren en refleksjon som muligens kan være med å forklare noe av den underliggende situasjonen, og dermed også det betydelige omstillingsbehovet som nå foreligger.

Kommunene, landet over, har de senere 10 årene opplevd merskattevekst i forhold til årlige anslag i statsbudsjett, og reviderte nasjonalbudsjett. Dette har gitt en positiv margin i kommuneøkonomien som avspeiles i kommunesektorens resultater de senere år. Kongsberg kommune har ikke tatt del i denne resultatutviklingen på linje med øvrige kommuner. Det har vært positive resultater, og noe oppbygging av fond, men vi har ikke klart å følge kommunesektoren for øvrig, verken på resultat eller på avsetninger.

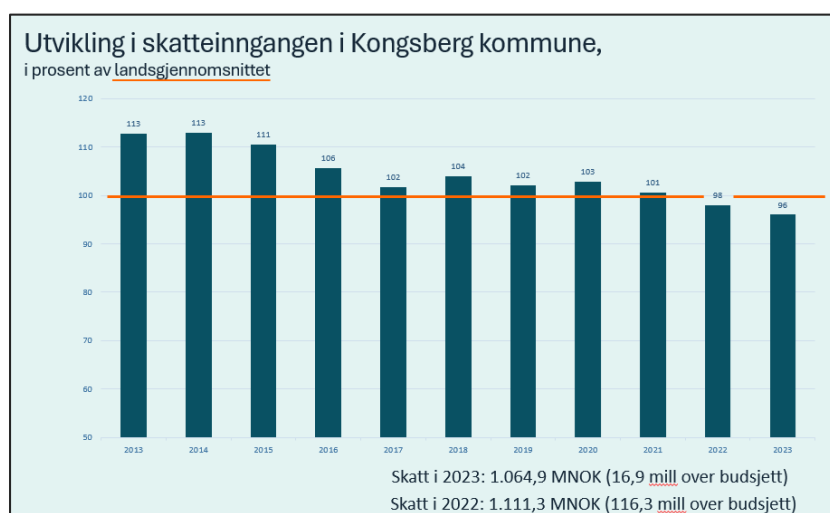

Fig. 4, Skatteinngang i prosent av landsgjennomsnitt fra 2013 til 2023

Situasjonen kan muligens forstås blant annet i lys av modellen over (fig.4). Kongsberg kommune har bygget opp en kvalitativt sterk og omfattende tjenesteproduksjon. En rekke målinger viser at det er gode og omfattende tjenester i Kongsberg. På starten av 2010-tallet hadde man også en inntektssterk situasjon, og det er naturlig at man har prioritert tjenester og tilbud. Over tid har imidlertid kommunens skatteinntekter normalisert seg i forhold til landsgjennomsnittet, og endog sunket under landsgjennomsnittet. Dette har skjedd uten at vi har klart å tilpasse nivå og volum på tjenesteproduksjon til denne situasjonen. Dette er, etter kommunedirektørens vurdering, en medvirkende årsak til at den underliggende tjenesteproduksjonen i dag har et omfang som går betydelig ut over tilgjengelige rammer.

I debatten som går rundt foreliggende situasjon, og omstillingsbehov, kan man få inntrykk av at dette har oppstått brått og overraskende. Det er etter kommunedirektørens oppfatning, ikke en riktig beskrivelse av situasjonen. Det er lagt budsjetter som balanserer, men merforbruket i rammene er ikke av ny dato. Disse har vært der over tid, men er dekket inn gjennom høyere inntekter enn forutsatt.

Situasjonen gjenspeiles i resultatutviklingen senere år. Kongsberg kommune har levert svakere resultat enn sammenlignbare kommuner og landet sett under ett. Figuren nedenfor

viser *netto driftsresultat i prosent av brutto driftsinntekter*, «Landet utenom Oslo» og Kongsberg kommune.

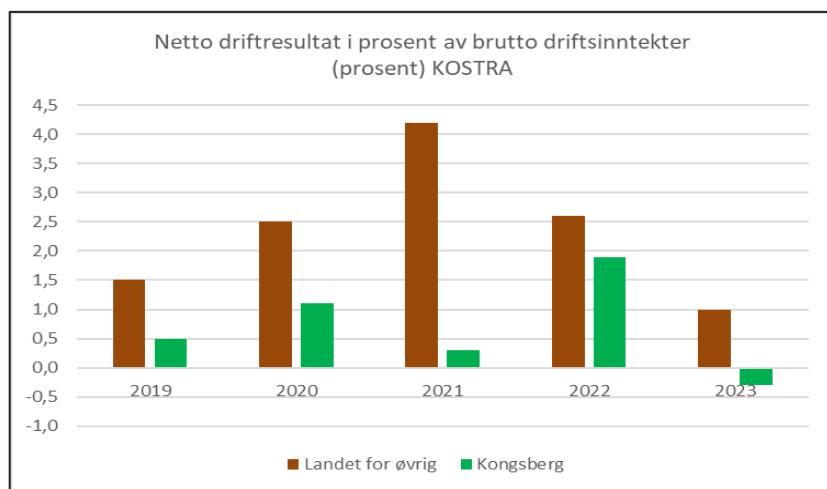

Fig. 5, Resultatutvikling, Kongsberg kommune målt mot «Landet for øvrig, uten Oslo».

Etter at man i 2022 startet arbeidet med å vinkle pengebruk i tråd med endret utgiftsbehov, mellom oppvekst og helse og omsorg, så stiger også det samlede merforbruket, da vi samtidig ikke har klart å redusere aktivitet og volum på tjenester som har fått redusert budsjett. Merforbruket i sektorene var i 2022 på drøye 110 mill. kroner. En skatteinngang på 116 mill ut over budsjett berget imidlertid resultatet det året, noe som ikke var tilfellet i 2023.

Skatteinngangen fremover

Oppsummert, vedrørende fremtidig skatteinngang, så har kommunedirektøren vurdert RNB 2024, samt foreliggende kommuneproposisjon for 2025, med forslag til omlegginger i inntektssystem og skatteutjevning. Forslaget har vesentlige grep knyttet til skatteinntekter i kommunene, og det har vært mye omtalt i den offentlige debatten. Kongsberg kommune har imidlertid ingen av de særskilte egenskapene som treffes hardest av omlegging av skattesystemet. Det være seg særlig høy skatteinngang til omfordeling, ingen særskilt avgjørende enkeltskatteyttere, og ikke svært høye inntekter knyttet til eksempelvis energiproduksjon eller havbruk.

Kongsberg kommune er snarere en «ordinær» skatteinntektskommune, hvor man nå ligger et sted mellom 95 og 100 prosent av landsgjennomsnittet. Vi forholder oss til anslag og beregninger fra KS. Tidligere merskattevekst som har gjort seg gjeldene over flere år, flatet ut i 2023. KS har i sin uttalelse til regjeringen, ifm. RNB2024 understreket at; «...merskatteveksten som har gjort seg gjeldende i kommunen siste ti årene ikke lenger kan påregnes».

Det er etter kommunedirektørens vurdering ikke å forvente særskilte utslag, positivt eller negativt, som i avgjørende grad virker inn på det anslåtte omstillingsbehovet. Det vil, med normal grad av usikkerhet, være riktig å påregne skatteinntekter på nivå med det som også er lagt til grunn i økonomiplanen.

Oppsummering, omstillingsbehov

I det foregående mener kommunedirektøren å ha svart ut første del av vedtaket om en «oppdatert vurdering av omfanget av det økonomiske omstillingsbehovet».

Kommunedirektøren fastholder at dette er i størrelsesorden med varslet prognose for 2024 på 125 mill. kroner. Det er vist til regnskapstall og rapporter som beskriver situasjonen, fra

årsregnskap 2022, driftsår og årsoppgjør 2023, samt tertialrapport første tertial 2024. Informasjonen må sees i sammenheng med orienteringer gitt til formannskap og kommunestyret i budsjettframlegg høsten 2023, folkevalgtopplæring i Vrådal høsten 2023, budsjettseminar på Storås og flere formannskapsmøter våren 2024.

Videre er det i denne saken vurdert hvordan inntektene forventes å utvikle seg i lys av RNB2024 og kommuneproposisjonen 2025. Det er gjort vurderinger rundt befolkningsvekst og utslag i inntektssystemet. Det må forventes fortsatt reduksjoner som følge av fall i barnetall, og det forutsettes at det styrkes budsjetter som følge av flere eldre. Det er også redegjort for vurderinger rundt utviklingen av skatteinntekter til Kongsberg kommune i årene som kommer.

Overordnet er det kommunedirektørens konklusjon at det ikke kan forventes betydelige utslag i skatteinntekter, verken positivt eller negativt, i arbeidet med utfordringene knyttet til omstillingsbehovet som er trukket opp.

I det følgende går kommunedirektøren nærmere inn i besvarelse av bestilling i vedtak, knyttet til helhetlig gjennomgang med mulige innsparingstiltak.

Helhetlig portefølje, tiltaksliste

Innledning

Formannskapet har i sitt vedtak understreket viktigheten av å kunne se helheten i omstillingsarbeidet. Kommunedirektøren har forstått dette som en anmodning om å få fremlagt en bred portefølje av mulige innsparingstiltak, slik at disse kan vurderes opp mot hverandre, og i en samlet totalitet.

Kommunedirektøren har hatt dialog om tilnærming og metode for å svare ut denne anmodningen. Fra vedtaket heter det;

«Formannskapet ber derfor om at det fremmes en sak der omstrukturering, besparelser og effektivisering ses i helhet. I denne saken inntas saker som allerede er definert som verbalpunkter i budsjett- og handlingsplan hva gjelder effektivisering av drift og forbedring av økonomi. De allerede fremlagte forslagene av tiltak i skole- og barnehage vurderes også helhetlig som en del av denne saken.» Fra vedtak, PS 12/2024 den 07.05.2024

Kommunedirektøren har utfordret alle kommunalsjefer, med tilhørende ledergrupper, på en gjennomgang av respektive virksomheter. Oppdraget har vært å vurdere aktuelle innsparingsmuligheter, små og store, og presentere disse på en oversiktlig måte for nærmere politisk forankring. Som kommunisert med formannskapet er det i alt vesentlig lagt opp til at tiltak beskrives, kortfattet og helt overordnet, og at disse så godkjennes eller avvises for videre utredning og beslutningsprosess. Kommunedirektøren er opptatt av at man får avklaring på hvilke områder det viser seg å være uaktuelt å skaffe politisk flertall. Dette er viktig å unngå å bruke knappe utrednings- og prosessressurser på forslag som ikke er politisk realiserbare i utgangspunktet.

Leserveiledning, metode og innhold i listen

Vedlagte dokument, «*Helhetlig gjennomgang, - portefølje av mulige tiltak for innsparinger og økt økonomisk handlingsrom i Kongsberg kommune*» inneholder nå 53 forskjellige, mulige tiltak som kan og bør vurderes for videre prosess.

Langt de fleste av disse er av kommunedirektøren innstilt med anbefaling om at; **Videre utredning iverksettes**. Det er imidlertid også eksempler på forslag til tiltak som kommunedirektøren mener er viktige å synliggjøre, men hvor anbefalingen fra kommunedirektøren er; **Videre utredning iverksettes ikke**. Det er naturligvis slik at politikken kan vurdere dette annerledes, på lik linje med forslag som er anbefalt iverksatt.

En siste kategori er eksempler på tiltak som ligger til kommunedirektørens delegerte myndighet, men som allikevel har en naturlig plass i en helhetlig gjennomgang. Disse bør være kjent av kommunestyret som arbeidsgiver, og de inngår i helheten. Dette er tiltak som griper direkte inn i arbeidstakeres hverdag, og som påvirker attraktivitet, arbeidsmiljø og arbeidsvilkår. Eksempler er ansettelsesstopp, stopp i eksterne kurs og kompetansetiltak, bil- og parkeringsordninger, reduserte seminarer og møter med behov for overnatting osv. For noen av disse eksemplene er innstillingen; **Tiltaket drøftes med tillitsvalgte og iverksettes**. Med mindre det ikke kommer klare politiske innvendinger til dette i behandlingen, vil dette altså være tiltak som iverksettes snarest mulig, for raskest mulig effekt.

Kommunedirektøren erkjenner at listen, på tross av et betydelig omfang, ikke nødvendigvis er uttømmende. Det kan være forslag som burde være med, og det er selvsagt også åpent for politisk behandling å legge ytterlige tiltak til listen. Innholdet i tiltakskortene er kortfattet, overordnet og av en karakter som kan utarbeides, også politisk, som del av saksforberedelsene. Hovedpoenget er at slike forslag i så fall fremmes for nærmere utredning, for å sikre faglig forsvarlighet og godt opplyst saksgrunnlag.

Innholdet i tiltakskortene er som nevnt overordnet og i noen grad også med ulike detaljnivåer. De er fremmet med ulik grad av vurderinger, til for eksempel kostnader og konsekvenser. Det har vært viktigere å få frem alle aktuelle forhold, enn å bruke mye ressurser på kvalitetssikring og ensretting av form og innhold. Det vesentlige er at det er tilstrekkelig informasjon i tiltakskortet til at det kan avklares om det er politisk mandat for videre arbeid med tiltaket.

Økonomisk omfang i tiltaksliste

Når det gjelder betraktninger rundt økonomiske konsekvenser så er det også stor variasjon. I noen tilfeller foreligger det relativt inngående og kjente kostnadsbetraktninger, mens det i mange tilfeller ganske enkelt er slik at økonomiske konsekvenser vil måtte utredes nærmere. Det er naturlig å spørre seg hva en samlet portefølje beløper seg til. Kommunedirektøren har ikke med den tiden som har vært tilgjengelig, prioritert å gjøre en nøyere beregning av det. Svært mange av tiltakene har usikre økonomiske konsekvenser, og mange er ikke kjent før etter nærmere vurdering.

I en gjennomgang av tiltakskortene har kommunedirektøren like fullt summert der hvor det er oppgitt anslag, herunder ilagt en helt overordnet og skjønnsmessig vurdering av forutsetninger som må gjøres til oppgitte tall. Overslaget har i seg 27 av 53 tiltak, og disse summerer seg da til knappe 69 millioner kroner. I dette beløpet ligger det ikke inne tall på store poster som reduserte åpningstider SFO (tk 8), strukturgrep ved Solstad og i BAA, gjennomgang av vedtak, økte egenbetalinger og kjøp av tjenester (tk 20, 22, 24, 25 og 26). Kommunedirektøren har gjort denne øvelsen først og fremst for å skape et forhold til porteføljen, og anskueliggjøre samlet størrelsesorden rundt de tallene som er oppgitt.

Kommunedirektøren ønsker å understreke en iboende dynamikk om at anslag fra tjenestene, er nøkterne. Ledere og fagfolk i tjenesten er forsiktig med estimerer for innsparing. Anslag på innsparinger ved redusert aktivitet, redusert bruk av arealer og mer effektiv bruk av ansattressurser blir ofte problematisert som urealistiske og teoretiske. Det er

imidlertid viktig å være bevisst den kraften som ligger i å faktisk treffe tiltak. Det er på det rene at mange organisasjoner som har måtte igjennom tøffe omstillinger, opplever at effektene og synergiene kommer når omstillingen får moment. Det er også mange eksempler på omstilling i den størrelsesorden, og større, som Kongsberg kommune nå står overfor. 125 mill. kroner utgjør om lag 5,5 prosent av totalt budsjettert kostnadsramme i 2024.

Struktur i tiltakslisten

Listen over tiltak fremgår av innholdsfortegnelsen i dokumentet. I vedtaket fra formannskapet står det at; *«De allerede fremlagte forslagene av tiltak i skole- og barnehage vurderes også helhetlig som en del av denne saken»*, og at det inntas; *«...saker som allerede er definert som verbalpunkter i budsjett- og handlingsplan hva gjelder effektivisering av drift og forbedring av økonomi.»*.

Fremlagt liste er strukturert ved at det starter med enhet for *Oppvekst*, deretter *Helse og omsorg*, så kommer *Kultur og Velferd*, *Samfunnsutvikling og tekniske tjenester* og til slutt tiltak som er sektorovergripende, og administrative administrert av *Stab og støttefunksjoner*. I det følgende er det trukket frem noen hovedpunkter fra de enkelte hovedkapitlene.

Oppvekst

Punktene 1 til 11 tar for seg tiltak i oppvekst og skole, mens tiltakskortene 12 til 19 gjelder barnehager. *Tiltakskort 1* er «Skolestruktur» og viser i korte trekk til det grunnlaget som allerede er kjent, og som har vært ute på høring. Innstillingen er å gå videre med behandling av innkomne høringer og videre saksutredning. Det er viktig å understreke at det ikke ligger noe vesentlig nytt, og andre vurderinger til spørsmålet om arbeid med skolestruktur i tiltakskortet. Det er henvist til prinsipper i temaplan for skolestruktur og kort listet noen av konsekvensene som er påpekt i høringen og påfølgende debatt. Det er ikke lagt inn tiltakskort for de enkelte skolene. Det anses ikke som nødvendig å presentere hver skole for seg, som alternativ for avvikling, da skolene behandles som helhet i høringsutkastet og påfølgende utredning. Formannskapetets oppfølging av skolestruktursaken, med 13 tilleggsspørsmål, vil også måtte besvares som del av videre prosess. Som del av dette vil det der bli gjort nærmere rede for de vurderingene som ligger til grunn for de skolene som ikke er foreslått avviklet.

Når det gjelder tjenesteområdet oppvekst, er det naturlig nok forslagene knyttet til struktur som representerer de største innsparingsmulighetene. Reduserte åpningstider SFO og Villa Ro følger mest sannsynlig deretter når det gjelder potensiell innsparing på kostnader.

For barnehager har kommunedirektøren valgt å starte tiltaksporteføljen med et helt prinsipielt forslag til vurdering. Tiltaket går på å avvikle kommunal barnehagedrift i Kongsberg kommune, og overlate all barnehagedrift til privat virksomhet. Tiltaket er ikke anbefalt for videre utredning. Tiltakskortet viser imidlertid dagens situasjon, med fordelingen av barn i private og kommunale barnehager (hhv 62/38 prosent). Videre synliggjør tiltaket på en god måte at kommunalt kostnadsnivå ligger over statens satser for barnehagedrift. Dette utgjør vesentlige utgifter for Kongsberg kommune, da eget kostnadsnivå overføres i tilskuddssatser på alle private barnehageplasser. Differansen mellom statens satser, og hva Kongsberg kommune betaler per i dag er på 5,8 mill. kroner. I en kalkyle basert på tilskuddssatser og dagens barnetall alene, uten nærmere vurdering av innsparinger ved administrasjon, samt å avhende eiendom, bygg og anlegg, så vil kommunen kunne spare 8 mill. kroner på å overlate all drift av barnehager til private aktører. Tiltaket anbefales altså ikke. Temaplan for barnehagestruktur er relativt nylig vedtatt, og den stadfester at man

ønsker å beholde en kombinasjon av private og kommunale barnehager. Videre vil kommunen sette seg i en sårbar situasjon, da det ikke foreligger myndighet til å pålegge private barnehager å ta inn barn med særskilte rettigheter.

Kommunedirektøren mener det er riktig å ha noe barnehagedrift i kommunal regi. Da blir det desto viktigere å understreke at vi må effektivisere egen barnehagedrift, slik at kostnadsnivået kommer ned. Det setter premiss for lavere tilskuddssatser og redusert kostnad til betaling av private barnehager. 1 krone spart i kommunale barnehager utgjør 4 kroner på totale utgifter. I dette arbeidet er en reduksjon av antall barnehager, med mer effektiv og kvalitativt god drift i færre bygg, det mest kraftfulle grepet. Kommunedirektøren har derfor tatt frem ett tiltakskort med respektive anbefalinger for hver enkelt av de syv kommunale barnehagene. Noen anbefales nærmere vurdert for avvikling (4 stk), mens andre (3 stk) frarådes for videre vurdering, basert på en kort begrunnelse.

Helse og omsorg

I helse og omsorg er det foreslått 8 ulike tiltak for å redusere utgifter og tilpasse seg økonomisk handlingsrom. Helt sentralt står forslaget om arbeid med å etablere større driftsenheter og samlokalisere tjenester. Tiltakskort 20 tar for seg *Etablering av større driftsenheter og samlokalisere tjenester*. Eldre brukere innenfor tjenestene *Bolig, aktivitet og avlastning (BAA)* har i dag tilbud i ordinære sykehjem, noe som ikke fungerer like godt. Kommunedirektøren foreslår å utrede etablering av bofelleskap og organisering av tjenesteproduksjon på en annen måte enn i dag. Det vil redusere raskt voksende utgifter ved kjøp av tjenester, og kommunen kan løse mer av denne omsorgen i egen regi. Man får mer effektiv utnyttelse av kompetanse og kapasitet, enn hva tilfellet er i dag. Å gradvis innrette seg mot en annen anvendelse av Solstad sykehjem til dette formålet, er etter kommunedirektørens vurdering ett av de viktigste forslagene til tiltak i porteføljen.

Av andre tiltak som nevnes her, så er også andre deler av BAA svært distribuert og spredt organisert. Tjenesteområdet har i dag 20 ulike lokasjoner, og også her er det mye kjøp av tjenester og plasser utenfor kommunens regi. Dette innebærer en avvikling av små bofelleskap, noe som vil måtte gjøres over noe tid. Økonomiske konsekvenser må utredes nærmere, men etter kommunedirektørens vurdering er innsparingspotensialet betydelig. Man vil oppnå både mer effektiv utnyttelse av egne ressurser, kapasitet og kompetanse, og det åpner også for en målsetting om betydelig reduksjon i kjøp av plasser til disse tjenestene.

Det tredje området som trekkes frem her er en generell gjennomgang og innstramming i nivå og innhold i vedtak på avlastning og praktisk bistand. Kongsberg kommune ser, gjennom sammenligning med andre kommuner, at man ligger på et høyere og mer liberalt praktisert nivå i slike vedtak. For å sikre bærekraftig tilbud til alle som har behov, så må det vurderes nærmere hvordan man kan gjøre endringer, og hva som vil være konsekvensene av mer restriktiv håndtering av vedtak.

Ut over nevnte tema over, så er det flere forslag som kan gi besparelser og økte inntekter gjennom vurdering av egenbetalinger, avvikling av tilbud og ikke lovpålagte tjenester som i dag eksisterer, kafè-drift, engasjement og samarbeidsavtaler som man kan og bør vurdere nærmere.

Kultur og velferd

Kultur og velferd har spilt inn 5 tiltakskort, hvor igjen tiltakskort 30, som omhandler virksomheten for Utvikling og anlegg, lister en portefølje på 11 underpunkter til vurdering. Av overskrifter til de aktuelle tiltakene så er det en nærmere vurdering av budsjett for

økonomisk sosialhjelp, innsparingskrav til Bibliotek, to tiltak ifm. drift av idretts- og svømmehall, samt nedlegging av Sommerskole.

Formannskapet har i sitt vedtak 07.05.24 tilleggspunkt 3, bedt om en gjennomgang av organisering og oppgavedefinisjon knyttet til tekniske tjenester, inkludert vei og trafikkseksjonen og seksjon for utvikling og anlegg. Kultur og velferd har kommentert dette kort som punkt 11 i tiltakskort 30, men har videre, i samarbeid med Samfunnsutvikling og tekniske tjenester, utarbeidet et eget notat som svarer opp denne bestillingen. Notatet ligger vedlagt saken (vedlegg 2).

Samfunnsutvikling og tekniske tjenester

Samfunnsutvikling og tekniske tjenester har i hovedsak to virksomheter som tungt inngår i rammefinansiert budsjett. Disse to virksomhetene er Vei og Trafikk og Kongsberg brann og redning. Øvrige deler av samfunnsutvikling og teknisk er selvkostfinansierte virksomheter, eller ytterst marginale hva angår bevilgningsramme. Kommunalsjefen har imidlertid utarbeidet et eget notat som ligger vedlagt og som svarer opp presiseringen i formannskapets vedtak, 07.05.24 pkt 3 om organisering og oppgavedefinisjon, sett i sammenheng med øvrige tekniske virksomheter (vedlegg 2).

Enheten har levert inn fem tiltakskort som kan bidra til å redusere utgifter og effektivisere drift. Det gjelder avvikling av praksis med kommunal drift og vedlikehold på enkelte private veier, redusert gatebelysning på deler av døgnet, avvikling av redningsdykkerberedskap, samt to mer organisatoriske tiltak knyttet til samarbeid med andre tekniske tjenester og en annen organisering i overordnet planlegging. Tiltakskort om samarbeid mellom vei og trafikk og utvikling og anlegg må leses i sammenheng med omtalte notat i vedlegg 2.

Administrative tiltak, Stab og støtte

Avslutningsvis inneholder listen for Helhetlig gjennomgang 16 tiltak som er sektor-overgripende, eller utenfor øvrige enheter. Disse vil måtte iverksettes under Kommunedirektøren, ved Stab og støtte. Det er en rekke av disse som går på personalforvaltning gjennom ansettelsesstopp, stopp i kurs og opplæring, eksterne møter med overnatting, policy for videreutdanning mv. Det ligger et forslag om å vurdere avvikling av prosjektet «Vekst i Kongsberg», gjennomgang av en lang rekke medlemskap, avtaler og tilskudd, Miljøfyrtårn ol., som vil ivaretas av andre deler av stab/støtte. Kommunedirektøren foreslår å vurdere avvikling av kommunalt betalt kremasjon, samt nærmere dialog om innsparinger i grensesnittet mot kirkelig fellesråd, eksempler på tiltak som vil bli forvaltet av økonomitjenesten, dersom man velger å gå videre med disse.

Som nevnt tidligere, så er en del av disse forslagene etter kommunedirektørens vurdering administrativt delegert, og kan iverksettes uten nærmere politisk behandling. Til enkelte av disse er kommunedirektørens forslag derfor at disse drøftes med tillitsvalgte og iverksettes, uten nærmere vurderinger og ny politisk involvering. Kommunedirektøren mener like fullt at de tiltakene dette gjelder har en viktig plass i porteføljen for helhetlig gjennomgang. Det er viktig å synliggjøre for politisk ledelse og publikum at slike grep er en del av arbeidet. Det er kommunestyret som har arbeidsgiveransvaret for kommunens ansatte, og deler av tiltakene griper direkte inn i attraktivitet på arbeidsplassen, gjennom endring i vilkår, arbeidsmiljø og kompetanseutvikling.

Det er viktig å få frem at dersom man ikke klarer innsparinger på overordnet strukturelt og nivå, og finner signifikante reduksjoner i avvikling og omlegging av virksomhet, så må det iverksettes tiltak som rammer mer langsiktige forutsetninger for å være en attraktiv og

konkurranseskraftig arbeidsplass, med ytterlige utfordringer i rekruttering og reduserte muligheter for å skape kvalitet og utvikling på sikt.

Grensesnitt til Kongsberg kommunale eiendom KF (KKE)

I formannskapetets vedtak 07.05.2024 er det listet 5 punkter med presisering av tema som ønskes nærmere utredet. Punktene 1, 2 og 5 går på drift og organisering av eiendomsforvaltningen under ledelse og daglig drift i KKE. Styret i KKE har behandlet spørsmålene i sitt møte, den 10.06.2024 og [sakspapirene ligger tilgjengelig på kommunens møtearkiv](#). Fra protokollen heter det; KKE igangsetter utredning av punktene i formannskapetets vedtak 12/2024 ihht vedlagt skjema. Videre har styret gitt merknader til saken i vedtaket i 6 kulepunkter som kan leses i protokollen. I punkt 2 er det understreket følgende:

Styret etterlyser en helhetlig og oppdatert eierstrategi fra Kongsberg kommune. Eierstrategien bør være retningsgivende for styringsdokumentasjon og vedtak fattet av kommunestyret i perioden fra etableringen av KF'et.

Kommunedirektøren er i tett dialog med både administrasjon og styre i KKE for å legge til rette for besvarelser av de bestillingene som formannskapet har gitt. Kommunedirektøren har særlig fokus på å få på plass en eiendomsstrategi, med grundig gjennomgang av kommunens behov for formålsbygg, arealer og eiendommer. Den klart største utfordringen i årene som kommer, er vurdering av behovene for bygg og anlegg innenfor pleie og omsorg. Tiltakskortene (tk 20 & 24) knytte til omprioritering og ny bruk av Solstad, samt reduksjon i antall boliger og lokasjoner innenfor BAA inngår i disse vurderingene. Det samme gjør vurderinger rundt nytt sykehjem. Arbeidet med eiendomsstrategien, sammen med vurderingene nevnt over, må svare ut formannskapetets bestilling i punkt 4; «Gjennomgang av bygningsmasse helse og omsorg, optimalisering av drift.»

Det forutsettes en gjennomgang av både eide og leide eiendommer, mulig arealeffektivisering, eventuell realisering av verdier det ikke er behov for, og dermed reduserte totalkostnader for Kongsberg kommune. Kommunedirektøren er også opptatt av å bidra til dialog rundt vedlikeholdsnivå, husleiemodellen og økt økonomisk handlingsrom, og at KKE på bakgrunn av den dialogen svarer ut punkt 5 i formannskapetets vedtak.

Formannskapet har til sitt punkt 1 bedt om en utredning av KKEs organisering som KF, alternativt en innlemming i kommunens etatsstruktur. Det fremgår av saksdokumentene at KKE må leie inn ekstern bistand til å gjøre det utredningsarbeidet som er bestilt. Det ligger til KKEs styre og administrasjon å definere forståelse av bestillingen, og utarbeide mandat for eksterne rådgivere som skal forestå nødvendige utredninger. Kommunedirektøren er like fullt opptatt av tett dialog og involvering i disse prosessene, da felles forståelse og forventningsavklaringer er helt kritisk for videre arbeid med de krevende utfordringene kommunen med KF står overfor.

I arbeidet med økonomisk omstillingsbehov som gjelder denne saken, er det på det rene at innsparing-/ effektiviseringsbehovet i kommunens egen økonomi er i størrelsesorden 5,5 prosent. Kommunedirektøren vil i dialog med KKE og styre drøfte nærmere hvordan formannskapetets bestilling, og KKEs mandat for utredning, skal bidra til dette målet.

Status og grensesnitt til verbalvedtak, budsjett 2024

Formannskapet formulerte følgende i sitt vedtak 05.07.2024. «I denne saken inntas saker som allerede er definert som verbalpunkter i budsjett- og handlingsplan hva gjelder effektivisering av drift og forbedring av økonomi».

Kommunedirektøren har i denne forbindelse forutsatt at dette i første rekke da dreier seg om punkt 13) *gjennomgang og salg av skogeiendommer*, punkt 15) *konkurransetsetting*, punkt 18) *status over eiendommer og bygningsmasse*, 16) *TØRN*, 19) *Kafè i Hvitvingfoss* og 20) *prosess for nytt sykehjem*. I det følgende er disse nærmere kommentert, og synliggjort hvordan de inngår i helheten som er presentert i saken.

Punkt 13 og 18 dreier seg om forvaltning, status og videre strategi for eiendommer, bygg og anlegg. Kommunedirektøren viser til avsnittet over, hvor KKE har tatt oppdraget med gjennomgang av punktene 1, 2 og 5 i bestillingen. Kommunedirektøren vil være pådriver og bidragsyter i arbeidet med en helhetlig eiendomsstrategi som varslet, og der vil det også fremgå potensiale for å avvikle, realisere og effektivisere eiendomsporteføljen. All eiendom som avvikles og realiseres bidrar til å redusere gjeld, gjennom nedbetaling av lån, eller redusert låneopptak. På den måten letter vi driftsøkonomien, og slik realisering vil dermed være med å avhjelpe på omstillingsbehovet.

Punkt 15, konkurranseutsetting, blir løpende vurdert. Konkurranseutsetting anvendes på en lang rekke områder i kommunen. Kommunedirektøren tar til etterretning behandlingen av siste eksempel på dette, knyttet til å avvikle vaskeritjenester i egen regi, og sette det ut til ekstern leverandør. Innenfor tekniske tjenester er det betydelig kommunalt ansvar som løses gjennom kontrakter med eksterne aktører. Det gjelder innsamling i renovasjonstjenestene, anleggsarbeider innenfor vei, vann og avløp, all gatefeiing og om lag 80 prosent av alle brøyteroder. Også innenfor Utvikling og anlegg er produksjonen preget av betydelig samhandling/samskaping med frivillighet og andre, og det er også her en stor andel kjøp av tjenester fra private leverandører.

Nær 70 prosent av all tjenesteproduksjon innenfor barnehager leveres av private aktører, men ut over dette er det ikke spilt inn, eller funnet relevant med særskilt gjennomgang for ordinær konkurranseutsetting på tjenester i oppvekst.

Helse og omsorg har løpende vurdering av områder som er egnet for konkurranseutsetting, og har nå i kommunestyret fått tilslutning til utsetting av vaskeritjenesten. Det er imidlertid ikke prioritert i fremlagte tiltaksliste å gå mer konkret inn i dagens kjernevirksomhet, for vurdering av mulige tjenesteområder for konkurranseutsetting. Det er en omfattende og krevende vurdering, og gitt tiden til disposisjon og bestilling om en helhetlig gjennomgang som her fremlagt, så er det prioritert arbeid med forslag som innebærer strukturgrep og konkrete innsparinger i dagens drift.

Både innenfor oppvekst (barnevern) og i helse og omsorg er det betydelige utgifter til kjøp av plasser og bistand fra private aktører. Det er imidlertid kommunedirektørens vurdering at deler av disse tiltakene er svært kostbar tjenesteproduksjon. I de tilfeller hvor kommunen har mulighet til å organisere og drive tilbud i egen regi, så vil det snarere bidra til å lette økonomisk handlingsrom, og redusere omstillingsbehovet i forhold til dagens situasjon på disse områdene.

Kommunedirektøren er forberedt på at det kan komme innspill og politiske forslag om ytterligere konkurranseutsetting, med vurdering av kjernevirksomhet og hvilke andre deler av dagens virksomhet som kan egne seg for nærmere vurdering. Drift av Kongsberg kino KF har vært oppe i debatten. Etter kommunedirektørens oppfatning vil det overfor et kommunalt foretak, med eget styre, være naturlig at eventuelt forslag om videre prosess kommer som et politisk initiativ.

Punkt 16, TØRN-prosjektet, er i sin avslutning ved Tislegård. Det er startet opp et arbeid ved Skinnarberga helsehus og Landstadgate 6b. Erfaringene er gode og arbeidet videreføres som vedtatt i budsjettet.

Punkt 19, Lavterskelkafé i Hvittingfoss. Verbalvedtaket ba om en etablering av tilbudet i Hvittingfoss, med bevilgning på 200.000,-. I teksten er det vist til modell med Nymoen kafé. Kommunalsjefen fremmet en sak for UHO, hvor kommunedirektøren har foreslått alternativ etablering av et lavterskeltilbud ved dagsenteret i Hvittingfoss. UHO sendte saken tilbake til administrasjonen og ba om at saken ble fremmet for UKO. Kommunedirektøren viser til tiltakskortene og forslag om reduksjoner, med innstillingen knyttet til Nymoen kafé. Det forutsettes at man ser disse tiltakene i sammenheng i videre vurderinger, gitt politisk bestilling om helhetlig gjennomgang, og forslag til tiltak for å løse identifiserte omstillingsbehov.

Punkt 20, Nytt sykehjem i bestilling. Fra 1. tertialrapport for Helse og omsorg heter det; *«Bestillingsbrev ble sendt KKE høsten 2023. Det kommer en egen politisk sak tidlig på høsten rundt tomtevalg»*. Kommunedirektøren ser videre dette punktet i sammenheng med avsnittet over (verbalpunkt 15 og 18) og den tette dialogen som går med KKE om eiendomsstrategi og videre forvaltning.

Konklusjon

Kommunedirektøren håper med dette saksfremlegget, og to vedlegg, å svare opp formannskapets bestilling i sak [PS12/2024 – Bestilling av helhetlig omstruktureringssak](#).

Det er redegjort for bakgrunn og historikk knyttet til økonomisk situasjon, og vist til tidligere rapporter, orienteringer og gjennomgang av foreliggende omstillingsutfordring. Det alt vesentlige av kommunenorge har gjennom 2023 opplevd et skifte i økonomiske realiteter. For Kongsberg er denne situasjonen forsterket av et for høyt nivå på kostnadene i tjenestene også før 2023. Kommunedirektøren mener det foreligger et omstillingsbehov i størrelsesorden 125 mill. kroner. I saksutredningen er det gått nærmere inn i forventede inntekter, befolkningsutvikling og -sammensetning, samt gjort en vurdering av fremtidig skatteinnngang. Det forventes ingen avgjørende endringer i vekst og inntektsgrunnlag som i særlig grad bidrar til å forsterke eller redusere omstillingsbehovet. Derimot vil endringene i befolkningssammensetningen holde frem i årene som kommer og ytterlig utfordre kommunens omstillingsevne.

I saken er det presentert en helhetlig gjennomgang av virksomheten, med en portefølje av omstillingstiltak på 53 tiltakskort, med kommunedirektørens anbefaling til videre arbeid med forslaget. Kommunedirektøren håper dette svarer opp forventingen til å kunne behandle utfordringene i sin fulle bredde, og videre at det danner grunnlag for politisk forankring og videre arbeid med tiltak som lar seg iverksette.

Vedlegg

1. Helhetlig gjennomgang – portefølje av mulige tiltak for innsparinger
2. Organisering og oppgaveløsning tekniske tjenester